

COMPENSIVITAT, DIVERSITAT, OBLIGATORIETAT

Què cal fer per aconseguir la formació bàsica fins als setze anys per a tota la ciutadania sense exclusió?

Partim de la constatació d'un problema:

- ◆ **Gairebé un terç de la població escolar no aprova l'ESO (el 36 % en el sector públic)**
- ◆ **Hi ha un important sector d'alumnat que rebutja el sistema escolar.**
- ◆ **Hi ha una demanda generalitzada de solucions.**

Per intentar esbrinar els factors d'aquest problema analitzarem la reforma educativa des de tres punts de vista:

- ◆ **Des de la justificació. *Què pretén la reforma educativa?***
- ◆ **Des de la possibilitat. *Amb quins instruments s'han volgut aconseguir aquestes finalitats?***
- ◆ **Des de les condicions d'aplicació. *Amb quines condicions s'ha hagut d'implantar?***

Quines són les finalitats fonamentals de la reforma educativa?

- ◆ **Proporcionar a tot l'alumnat, sense restricció, la formació que li ha de permetre integrar-se a la societat adulta.**
- ◆ **Compensar les desigualtats.**
- ◆ **Afavorir la cohesió social.**

És desitjable la consecució d'aquestes finalitats?

Sembla que les finalitats de la Logse, de naturalesa social i política, acostumen a tenir un ampli suport.

Però, pot esdevenir-se que, malgrat que la consecució d'aquestes finalitats sigui desitjable, les eines dissenyades per aconseguir-les no siguin adequades.

O que, tot i ser adequades, les condicions en què s'ha hagut d'aplicar facin molt difícil l'assoliment dels objectius.

Amb quines eines s'han volgut aconseguir aquestes finalitats?

Amb una llei, la Logse, que:

- ◆ **Defineix un sistema comprensiu i obligatori:**
 - **Els mateixos objectius per a tot l'alumnat.**
 - **Currículum amb un fort nucli comú, amb possibilitat d'introduir-hi variacions.**
- ◆ **Estableix el principi d'atenció a la diversitat, que implica realitzar una diferenciació curricular, pedagògica i didàctica en funció de les diferents necessitats de l'alumnat, sense apostar per vies formatives diferenciades.**

De quins instruments es dota la Logse per aconseguir aquests dos principis?

Establint:

- **Currículum flexible:**
 - **Nivells de concreció diferents**
 - **Adaptacions**
 - **Diversificacions**
 - **Opcionalitat**
- **Autonomia dels centres i del professorat per concretar-lo, depenent de l'alumnat**
- **Constructivisme, com a marc de referència per poder dissenyar i realitzar les activitats d'ensenyament i d'aprenentatge.**

Què pressuposa aquesta opció?

- ◆ **Més exigència per al professorat, sotmès a la tensió de fer compatible diversitat i comprensivitat.**
- ◆ **Més exigència per a la societat, ja que comporta més despesa de recursos.**
- ◆ **Més exigència per a l'Administració, perquè obliga a introduir canvis profunds en la gestió del sistema educatiu (descentralització, autonomia, desburocratització del control administratiu).**

**N'hi ha prou amb aquests instruments per assolir les finalitats de la Logse?
En quines condicions s'ha hagut d'implantar la llei?**

Per respondre a aquests interrogants, proposo analitzar a grans trets quina és la situació dels centres pel que fa a l'atenció a la diversitat, després de deu anys d'implantació, per tal de veure:

- ♦ **Fins a quin punt la llei és suficient per assolir les finalitats que es proposa.**
- ♦ **O fins a quin punt els resultats poden estar limitats per les condicions en què s'ha portat a terme la implantació.**

Les condicions de la implantació: la situació dels centres

- ♦ **Des que s'implantà la Logse en els centres s'han fet avenços.**
- ♦ **Però encara hi ha molts obstacles que cal superar.**

Els avenços: s'ha iniciat un camí

Els centres afronten amb tenacitat i esforç els nous requeriments:

- **Es dediquen molts esforços a l'atenció a la diversitat.**
- **Hi ha millores en la coordinació.**
- **Augmenta el protagonisme de l'acció tutorial.**
- **L'escola es comença a coordinar amb altres serveis de la comunitat.**

Es dediquen molts esforços a l'atenció a la diversitat

- ◆ **L'atenció a la diversitat és el tema que consumeix més energies, tot i que encara està molt centrada en l'alumnat problemàtic. En tots els centres s'ha hagut de:**
 - **Organitzar i distribuir els recursos per atendre la diversitat.**
 - **Cercar fórmules organitzatives per atendre noves necessitats.**
 - **Buscar sortides per a l'alumnat més problemàtic.**
- ◆ **La diversitat cultural i ètnica també s'hi preveu:**
 - **TAE, plans d'acollida...**

Hi ha millores en la coordinació

Han augmentat els àmbits de coordinació transversal:

- ◆ **Coordinació de cicles a l'educació primària.**
- ◆ **Consolidació a secundària dels equips de nivell. Això ha comportat un salt qualitatiu important, ja que l'única tradició imperant era la coordinació vertical, centrada en la disciplina.**
- ◆ **Coordinació entre primària i secundària per organitzar el traspàs d'alumnat.**

Augmenta el protagonisme de l'acció tutorial

L'acció tutorial s'ha enfortit i vigoritzat, sobretot a l'educació secundària, on era un instrument burocràtic:

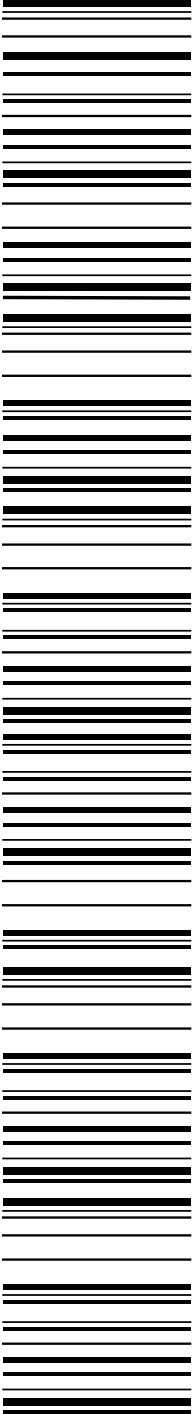
- ♦ En la major part dels centres s'han dissenyat plans d'acció tutorial.**
- ♦ Avui dia la funció tutorial és un referent clau per concretar el seguiment i l'orientació de l'alumnat i per garantir la comunicació amb les famílies.**

L'escola es comença a coordinar amb altres serveis de la comunitat per resoldre problemes relacionats amb l'atenció a la diversitat

Hi ha símptomes que la institució escolar comença a sortir del seu aïllament tradicional:

- ♦ **Comença a no ser una anècdota la presència als centres d'assistents socials, educadors de carrer i altres serveis d'àmbit municipal.**
- ♦ **Malgrat això, aquesta col·laboració encara està molt centrada a estudiar la manera de donar resposta a les situacions de conflicte.**

Les condicions de la implantació: els obstacles

Malgrat el avenços constatats, són molts els obstacles que cal superar. Començarem per fer un repàs dels que troben:

- ♦ una dimensió més global,**
- ♦ per acabar centrant-nos en els que presenten una dimensió estrictament escolar.**

Els obstacles externs

- ◆ **Solitud de l'escola davant el fet educatiu.**
- ◆ **Manca d'adequació de l'escola als canvis socials que l'afecten.**
- ◆ **Perill que el sistema públic esdevingui subsidiari.**

Solitud de l'escola davant el fet educatiu

- ◆ **L'obligatorietat i la integració fan més evident la diversitat.**
- ◆ **L'escola entoma en solitari problemes que no tenen un origen escolar, sinó social. L'escola per si sola no té res a fer davant d'aquests problemes.**

Manca d'adequació de l'escola als canvis socials que l'afecten

- ◆ Ha canviat el model familiar (nens i joves més sols que mai, amb xarxes socials febles, famílies amorfes i mercats prepotents).
- ◆ S'ha transformat el principi d'autoritat paterna en models de relació més participatius.
- ◆ S'ha reduït l'espai de la família i de la relació comunitària (*“Per a molts adolescents, l'amistat i l'odi tenen, com a única via, l'escola”*. M. Ribas.)
- ◆ S'ha sobredimensionat l'espai escolar, el qual, per contra, s'adapta a aquests canvis amb molta dificultat.

Perill que el sistema públic esdevingui subsidiari

La política de concertació d'escoles privades situa la xarxa pública en una situació de precarietat i de subsidiarietat respecte als centres privats concertats, a causa de:

- ◆ **Pràctiques discriminatòries en l'admissió de l'alumnat.**
- ◆ **Segregació encoberta, que es planteja a través del cobrament de quotes.**

Els obstacles interns

- ◆ **Currículum poc flexible i escassetat de recursos.**
- ◆ **Dificultats per exercir l'autonomia.**
- ◆ **Soledat de l'aula.**
- ◆ **Condicions de treball i organitzatives no adequades als nous reptes.**
- ◆ **Pocs estímuls per a la millora.**

Currículum poc flexible i escassetesa de recursos

Sota la pretesa flexibilitat del sistema, el que es dóna en realitat és una uniformitat curricular i metodològica que fa molt difícil integrar tothom:

- ♦ **Hi ha excés de continguts i matèries.**
- ♦ **Els continguts dimensionen especialment el vessant cognitiu, mentre que la resta de capacitats queden més desdibuixades.**
- ♦ **El currículum és massa acadèmic. L'ESO no prepara per al món laboral.**
- ♦ **Els recursos per atendre la diversitat són escassos.**

Dificultats per exercir l'autonomia

- ◆ **En els centres es manté la tradició de la feina burocràtica i sense objectius.**
- ◆ **Manca formació i experiència del professorat en l'exercici de l'autonomia.**
- ◆ **Hi ha un excés de demandes de caire administratiu.**
- ◆ **Tendència de certs sectors del professorat a reclamar la reducció de les possibilitats d'intervenció dels centres. Malauradament aquesta és la línia que s'imposa. En aquest cas, el camí recorregut serà endebades.**

La soledat de l'aula

- ◆ **Quan es tanca la porta de l'aula, el professorat s'enfronta sol a la seva professió, que continua exercint-se d'una manera individualista i sense suports.**
- ◆ **Per abordar els requeriments de l'aula no hi ha hagut massa instruments. La formació bàsica ha posat èmfasi en les tècniques de programació i en el disseny curricular, però no ha estat una eina útil per resoldre els problemes de l'aula.**
- ◆ **El professorat continua sol i desassistit a dins de l'aula.**

Es mantenen condicions de treball i organitzatives no adequades als nous reptes

- Han canviat les funcions i les responsabilitats docents, però les condicions de treball i organitzatives gairebé no s'han modificat**
- ◆ **Es manté una organització del temps i de l'espai poc afavoridores del treball col·lectiu.**
 - ◆ **L'horari de treball del professorat es manté invariable des de fa vint anys.**
 - ◆ **Manca temps per afrontar tots els nous requeriments que la nova realitat comporta.**
 - ◆ **El canvi de perfil professional que requeria la nova llei s'ha fet amb una reconversió professional que ha buscat el mínim cost econòmic possible, però ha comportat un elevat cost personal per part dels afectats.**

Pocs estímuls per millorar

- ◆ **En aquesta professió, la formació, la creativitat i la innovació no es valoren, i tampoc no són elements de millora professional.**
- ◆ **La manca de vies de progressió en la carrera docent és una de les causes de l'atonia i el desinterès que viu el professorat.**

Quina conclusió s'extreu d'aquesta anàlisi?

- ◆ **L'atenció a la diversitat a l'escola obligatòria i comprensiva s'ha posat en mans bàsicament de l'estructura teòricament oberta i flexible del currículum, el qual s'ha demostrat insuficient per assolir els objectius socials i polítics de la Logse.**
- ◆ **No s'han considerat tots els condicionants externs i interns que en dificulten o n'impedeixen l'assoliment.**

Quines alternatives té per encarar el futur?

Hi ha dues possibilitats:

- ♦ **Intentar abordar el problema introduint canvis que afectin només l'estructura de la Logse.**
- ♦ **Desplegar un ampli ventall de mesures que pal·liïn els efectes dels condicionants interns i externs, sense negar la possibilitat d'introduir modificacions en els aspectes més desajustats de la llei.**

Amb quina orientació cal encarar el futur?

- ♦ **Amb menys reformes estructurals.**
- ♦ **Amb més suport sostingut a la millora del sistema educatiu.**

Propostes noves per a problemes nous

- ♦ **Cal comprendre que l'educació de les joves generacions no és una responsabilitat que pertogui a l'escola en solitari, sinó a tota la societat en conjunt.**
- ♦ **L'educació implica el professorat, però també mares i pares, polítics, publicistes, periodistes, esportistes, professionals sanitaris, polítics, jutges, artistes, dissenyadors, arquitectes, empresaris...**

Algunes línies d'intervenció

- ◆ **Potenciació de l'autonomia de centre. Canvis en el currículum, en les tradicions organitzatives dels centres i en la dotació de recursos humans i materials.**
- ◆ **Millores en la formació del professorat i estímuls per a la millora professional i la innovació.**
- ◆ **Establiment d'un marc legal que permeti implicar amb el mateix grau de compromís en el tractament educatiu de tota la diversitat, tant a l'escola pública com a la privada concertada.**
- ◆ **Descentralització administrativa: més marge de maniobra i capacitat efectiva per part dels municipis per definir i desenvolupar plans d'acció educativa que comprometin tota la comunitat en l'educació i en l'atenció a la diversitat.**